

SPRAWOZDANIA

1. MILCZENIE I SŁOWO (XXXIX „Dni Augustiańskie” – Rzym, 6-8 V 2010)

W dniach od 6 do 8 V 2010 r. odbył się w rzymskim Instytucie Patrystycznym „Augustinianum” międzynarodowy kongres na temat: *Silenzio e Parola (Milczenie i Słowo)*. Jego program został opracowany przez wyżej wymieniony Instytut Patrystyczny. Kongres ten stanowił jednocześnie już 39. „Dni Augustiańskie”, które zgromadziły wielu badaczy starożytności chrześcijańskiej z kościelnych i państwowych uniwersytetów oraz wyższych uczelni, między innymi: z Anglii, Austrii, Belgii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Kanady, Niemiec, Rosji, Szwajcarii, Włoch i Stanów Zjednoczonych.

Z polskich badaczy starożytności chrześcijańskiej podczas sympozjum nikt nie wygłosił żadnego referatu. Polacy jednak byli obecni, a wśród nich m.in. ks. prof. Waldemar Turek z Papieskiego Uniwersytetu „Urbaniana” w Rzymie, oraz niżej podpisany jako przedstawiciel Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza z Akwinu w Rzymie. Należy także wspomnieć częściowy udział w sympozjum polskich księży studiujących w Wiecznym Mieście.

Sympozjum otworzył rektor Instytutu Patrystycznego „Augustinianum” – o. prof. dr Robert Dodaro OSA, pozdrawiając uczestników sympozjum i życząc im owocnych obrad. Sesji przewodniczył salezjanin ks. kard. Raffaele Farina – Archiwista i Bibliotekarz Świętego Kościoła Rzymskiego oraz Dyrektor Watykańskiej Szkoły Paleografii, Dyplomatyki i Archiwistyki. Odczyt inauguracyjny wygłosił prof. dr Salvatore Lilla – profesor Instytutu Patrystycznego „Augustinianum” oraz dyrektor sekcji rękopisów greckich Biblioteki Watykańskiej. Tytuł jego wystąpienia był następujący: *Il silenzio nella filosofia greca (dai Presocratici al più tardo neoplatonismo) e nei Padri greci (dal II al VI-VII secolo)*. Podczas przedpołudniowej sesji wygłoszono jeszcze dwa następujące referaty: Giulio d’Onofrio (Salerno), *Deus loquitur. La teologia del linguaggio in Agostino*; Margherita Cecchelli (Rzym) – *Alessandra Milella* (Rzym), *PAROLA: l’organizzazione dello spazio nell’aula di culto per le celebrazioni liturgiche tra tarda antichità e altomedioevo*.

Podczas obrad, odbywających się równolegle w trzech sekcjach („A”, „B” i „C”), wygłoszono w sumie 65 referatów (25-30 min.) i komunikatów (15 min.). Nie będziemy poruszać szczegółowo omawianych zagadnień, gdyż wygłoszone odczyty ukazały się już drukiem w serii wydawniczej Instytutu Patrystycznego – *Studia Ephemeridis „Augustinianum” (Silenzio e parola. XXXIX incontro di studiosi dell’antichità cristiana* [Roma, 6-8 maggio 2010], SEA 127, Roma 2012). Chcąc jednak przybliżyć przedstawiane podczas kongresu odczyty, podamy jedynie ich tytuły.

6 maja
SESJA POPOŁUDNIOWA

SEKCJA „A”: **Filozofia i gnoza:** Elena Gritti (Roma), *Oltre il silenzio della ragione: rivelazione e ricerca filosofica nel Neoplatonismo*; Dmitrij Bumazhnov (Tübingen), *ΣΙΩΠΗ and ΗΣΥΧΙΑ in Three Pagan Works of the 3rd–4th cent. AD Related to Pythagoras and in the Early Christian Ascetic Literature*; Emmanuele Vimercati (Roma), *Arrheton: le premesse medioplatoniche dell'ineffabilità di Dio nella prima apologetica cristiana*; Chiara O. Tommasi (Pisa), *Dal silenzio alla voce: fortuna di una metafora trinitaria tra gnosi e platonismo*; Augusto Cosentino (Messina), *Syghè e logos nello gnosticismo*; Roberto Romano (Napoli), *Il silenzio del filosofo Secondo. Dal mondo pagano al mondo cristiano.*

SEKCJA „B”: **Orygenes i Grzegorz z Nyssy:** John Gavin (Roma), *Silencing the prophetic word: Origen on the death of John the Baptist in Comm. in Matt. X, 20-23*; Eric Junod (Lausanne), *J'éprouve une angoisse à parler, une angoisse à ne pas parler (Origène, Dial. 15)*; Emmanuel Albano (Roma), *Origene ed i silenzi delle Scritture*; Charalambos Apostolopoulos (Atene), *Σιωπή τιμών. Schweigen als Mittel der Verehrung Gottes bei Gregor von Nyssa*; Ilaria Ramelli (Milano), *Silenzio apofatico in Gregorio di Nissa: un confronto con Plotino e un'indagine delle ascendenze origeniane*; Giulio Maspero (Roma), *Relazione e Silenzio: Apofatismo ed ontologia trinitaria in Gregorio di Nissa.*

7 maja
SESJA PRZEDPOŁUDNIOWA

SEKCJA „A”: **Augustyn:** Paul van Geest (Tilburg), *The tension between words and silence in s. Augustine*; Klaus Zelzer (Wien), *Wort und Stille, Ein Blick auf Augustinus und Ambrosius*; Sarah Byers (Boston), *The „Healing of the Silent Thoughts” and Stoic Linguistics in Augustine’s Sermons*; John Peter Kenney (Vermont), *Word and silence at Cassiciacum*; Francesco Corsaro (Catania), *Parola e silenzio nella visione agostiniana di Ostia (Conf. IX, 10-11)*; Paul Rigby (Ottawa), *Augustine’s Use of Silence in his Teachings on Original Sin and Predestination.*

SEKCJA „B”: **Aleksandria i Antiochia:** Maria Grazia Crepaldi (Padova), *„Al tramonto del sole”. Il silenzio dell'intelletto e l'assimilazione dell'uomo a Dio in Filone di Alessandria*; Rocco Schembra (Catania), *Silenzio e parola nell'In epistola Jacobi catholica brevis enarratio di Didimo il cieco*; Matteo Monfrinotti (Roma), *Il silenzio precorre la Parola (Clemente d'Alessandria, Prot. 10, 1)*; Boudewijn Dehandtschutter (Leuven), *Silence and Speech in Ignatius, To the Magnesians 8, 2*; Roberto Osculati (Catania), *Giovanni Crisostomo: parola, dialogo, silenzio nelle Omelie su San Giovanni.*

SEKCJA „C”: **Ojcowie Kapadoccy:** Jean Paul Lieggi (Molfetta), *„Un monumento parlante del nostro silenzio”. Il carme II, 1, 34 B di Gregorio di Nazianzo*; Ilaria Trabace (Bari), *La retorica del silenzio: l'uso della praeteritio nei discorsi encomiastici dei Padri Cappadoci*; Carmelo Crimi (Catania), *La dimensione pubblica*

del silenzio in Gregorio Nazianzeno; Giovanni Tosetti (Milano), Parola poetica e silenzio in Gregorio di Nazianzo: considerazioni storico-religiose su alcune riletture di Odisseo; Daniele Iozzia (Catania), La giustificazione del ruolo della pittura nei Cappadoci; Françoise Vinel (Strasbourg), Le silence, un argument théologique dans la lutte contre Eunome; Giovanni Antonio Nigro (Bari), Il silenzio come strategia di comunicazione negli scritti di Basilio di Cesarea.

SESJA POPOŁUDNIOWA

SEKCJA „A”: **Modlitwa, liturgia, kaznodziejstwo:** Uwe Michael Lang (Roma), *The Origins of the Silent Recitation of Liturgical Prayers in the Patristic Age; Chiara Somenzi (Milano), Vocibus et cordibus: la dialettica voce – silenzio nel canto cristiano. Dibattito e molteplicità di soluzioni tra IV e V secolo; Alba Maria Orselli (Bologna), L'equilibrio tra silenzio e parola nella comunicazione monastica tardoantica (secoli IV-VI); Vincenza Zangara (Trento), I silenzi del predicatore: uno strumento di persuasione e pressione; Carlo Nardi (Sesto Fiorentino), Uno strano modo di pregare. I passalorinchiti alle origini dell'esicasmo?; Marianna Cerno (Firenze), Il silenzio nelle passioni dei martiri; Alberto Quiroga (Granada), *Preaching, Teaching, and Mesmerizing with Silence.**

SEKCJA „B”: **Autorzy łacińscy:** Paul Mattei (Lyon), *Maiores est omni sermone. La transcendance ineffable de Dieu selon Novatien, De Trinitate. Une théologie biblique entre platonisme et stoïcisme; Emanuele Di Santo (Roma), Sermo silens et silentium loquens (Ep. 24, 5): la dialettica silenzio/parola nell'insegnamento ascetico di S. Girolamo; Alexey Fokin (Moscow), Elements of apophatic Theology in Writings of Marius Victorinus; Barbara Müller (Hamburg), Wenn des Bischofs Stimme versagt. Stimmverlust und Sprachlosigkeit bei Gregor dem Grossen; Lisania Giordano (Catania), Tacere ed essere, dire e non essere: linee interpretative in Gregorio Magno; Andrea Cavallini (Roma), Silenzio, parola divina e parola umana in Gregorio Magno. Aspetti gnoseologici della Rivelazione.*

SEKCJA „C”: **Zagadnienia ogólne:** Régis Burnet (Paris), *Apostoli in silenzio; Lucio Troiani (Pavia), L'ebraismo della diaspora e il silenzio; Felix Albrecht (Göttingen), Jesus Christus, Wort aus Schweigen: Zur Motivgeschichte eines Theologumenons; Esteban Moreno Resano (Zaragoza), El silencio preceptivo de las prácticas adivinatorias en la legislación occidental de Constancio II del año 357: formas normativas, retórica cancelleresca y política imperial; Renate Pillinger (Wien), Parola e silenzio nell'arte paleocristiana; Philipp G. Renczes (Roma), *The patristic understanding of grace between the cataphatic and the apophatic discourse; Concetta Giuffrè Scibona (Messina), La parola „efficace”: un modulo ermeneutico funzionale nella comparazione storico-religiosa; Francesca Romana Nocchi (Roma), Sermo tacitus ed eloquentia corporis, ovvero l'efficacia retorica del silenzio; Maria Veronese (Foggia), Il cristiano sotto accusa al bivio tra silenzio e parola.**

8 maja

SEKCJA „A”: **Autorzy bizantyjscy i piśmiennictwo wschodnie:** Lia Raffaella Cresci (Genova), *Dialettica parola-silenzio nei Contaci di Romano il Melodo*; Arianna Rotondo (Catania), *Il „silenzio eloquente” nella Parafrasi di Nonno di Panopoli*; Peter Bruns (Bamberg), *Das „Wort des Gedankens” bei Bardesanes und den syrischen Kirchenvätern*; Alessandro Orengo (Pisa), *Le ragioni del silenzio nella letteratura armena dei primi secoli (V-VII secolo)*.

SEKCJA „B”: **Pismo święte – różna tematyka:** Mario Cimosà (Roma) – *Gillian Bonney (Roma), Job between „words and silence”: in the Bible and the exegesis of some Fathers of the Church*; Domenico Ciarlo (Genova), *Interpretazioni patristiche di Qo 3,7: c’è un tempo per tacere e uno per parlare*; Jean-Noël Guinot (Lyon), *Des silences de l’écriture au silence de l’exégète*; Thomas Graumann (Cambridge), *Das Schweigen der Akten: non-verbale Interaktion auf den Konzilien der Alten Kirche*; Arduino Maiuri (Roma), *La polisemia del silenzio nel mondo latino tra politica, diritto e religione*.

SEKCJA OGÓLNA (**przewodniczący: prof. Antonio Nazzaro**): Giulia Piccaluga (Roma), *Aspettando che il logos si incarni. Parlare e tacere nelle religioni del mondo classico*.

Tak w streszczeniu przedstawiał się bogaty program obrad. Kongresowi towarzyszył jak zwykle także program towarzyski, w zakres którego weszło m.in. przyjęcie, które odbyło się w ogrodzie Instytutu „Augustinianum”. Jak można zdać sobie sprawę chociażby z wyżej wymienionych zagadnień, tematyka XXXIX „Dni Augustiańskich” była bogata i została ukazana z różnorodnych stron przez znanych badaczy przedmiotu. Sam kongres, jak ufamy, przyczyni się – szczególnie wówczas, gdy ukażą się drukiem jego akta – do głębszego poznania tego jakże ważnego zagadnienia, jakim jest zagadnienie przekazu słownego i milczenia w starożytności nie tylko chrześcijańskiej, ale także i pogańskiej.

Bazyli Degórski, O.S.P.P.E. – Rzym, Angelicum

2. XLV MIĘDZYNARODOWY KONGRES STUDIÓW MEDIWISTYCZNYCH – KONFERENCJA STUDIÓW CYSTERSKICH (Kalamazoo, 13-16 V 2010)

Długoletnią tradycją Instytutu Mediewistycznego Uniwersytetu West Michigan w Kalamazoo (USA), jest organizowanie dorocznych **Kongresów Studiów Mediewistycznych**. Taki kongres miał również miejsce w tym roku, już po raz czterdziesty piąty. Wieloletnia tradycja tych kongresów pozwoliła Instytutowi wypracować praktykę ich organizowania. Jak zawsze, pierwszy etap obejmował zebranie propozycji tematów sesji wraz z wykładami badaczy z całego świata i nadsyłanie ich do 15 września roku poprzedzającego kongres, by później specjalna komisja kwalifikacyjna oceniła i podzieliła otrzymany materiał. Następnie, po powiadomieniu zainteresowanych